

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

УДК 378:811:004(474)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20438119>

Теоретико-методологічні підходи до дослідження мовної освіти в країнах Балтії в умовах цифрової трансформації

Віротченко Світлана Андріївна,

кандидат філологічних наук, доцент,

декан факультету іноземних мов

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

м. Харків, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-7927-5696>

Прийнято: 14.05.2026 | Опубліковано: 29.05.2026

***Анотація:** Мета статті полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні принципів і наукових підходів до дослідження розвитку мовної освіти в університетах країн Балтії в умовах цифровізації. Увагу зосереджено на визначенні методологічних засад, що забезпечують комплексний аналіз трансформацій мовної освіти під впливом цифрових технологій, а також на виявленні потенціалу балтійського досвіду для модернізації української вищої школи. **Методи дослідження** ґрунтуються на поєднанні загальнонаукових і спеціальних методів, що відповідають логіці педагогічного та компаративного дослідження. У роботі використано принципи науковості, об'єктивності, історизму, міждисциплінарності, порівняльності, динамічності та практичної спрямованості. Методологічну основу дослідження становлять аксіологічний, системний, діяльнісний, культурологічний, компаративний, еволюційний і прогностичний підходи. Для аналізу процесів цифровізації мовної освіти*

застосовано методи порівняльного аналізу, систематизації, узагальнення, інтерпретації наукових джерел та ретроспективного аналізу.

Результати дослідження свідчать, що розвиток мовної освіти в університетах країн Балтії відбувається в умовах інтеграції цифрових технологій, трансформації освітнього середовища та переосмислення ролі викладача й здобувача освіти. Обґрунтовано, що системний підхід дозволяє розглядати мовну освіту як цілісну педагогічну систему, відкриту до цифрових змін та міжнародної взаємодії. Аксиологічний і культурологічний підходи забезпечують аналіз мовної освіти як носія культурних цінностей, засобу міжкультурного діалогу та розвитку особистості. Діяльнісний підхід орієнтує дослідження на аналіз практик використання цифрових технологій у професійній діяльності викладачів мовних дисциплін. Компаративний підхід уможливив виявлення спільних і специфічних тенденцій цифровізації мовної освіти в Латвії, Литві та Естонії. Еволюційний і прогностичний підходи дозволили визначити динаміку трансформацій мовної освіти та окреслити перспективи її подальшого розвитку в цифровому середовищі. У **висновках** наголошено, що комплексне поєднання методологічних принципів і наукових підходів забезпечує цілісне дослідження розвитку мовної освіти в університетах країн Балтії в умовах цифровізації. Встановлено, що цифрова трансформація мовної освіти сприяє оновленню змісту, форм і методів навчання, розвитку цифрової компетентності викладачів і здобувачів освіти, посиленню міжкультурної комунікації та інтеграції університетів у міжнародний освітній простір. Перспективним визначено використання позитивного досвіду країн Балтії для модернізації мовної освіти в Україні та розроблення інноваційних моделей цифрової дидактики у вищій школі.

Ключові слова: компаративний аналіз, методологічні принципи, мовна освіта, наукові підходи, університети країн Балтії, цифрова дидактика, цифровізація, цифрова компетентність.

Theoretical and Methodological Approaches to Research of Language Education in the Baltic States in the Context of Digital Transformation

Svitlana Virotchenko,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Dean of School of Foreign Languages,

V. N. Karazin Kharkiv National University,

Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-7927-5696>

Abstract: *The purpose of the article is to provide a theoretical and methodological substantiation of the principles and scientific approaches to researching the development of language education at universities in the Baltic States under conditions of digitalization. Particular attention is focused on identifying the methodological foundations that ensure a comprehensive analysis of transformations in language education under the influence of digital technologies, as well as on revealing the potential of the Baltic experience for the modernization of Ukrainian higher education.*

The research methods are based on a combination of general scientific and specialized methods corresponding to the logic of pedagogical and comparative research. The study employs the principles of scientificity, objectivity, historicism, interdisciplinarity, comparability, dynamism, and practical orientation. The methodological framework of the research includes axiological, systemic, activity-based, cultural, comparative, evolutionary, and prognostic approaches. Comparative analysis, systematization, generalization, interpretation of scientific sources, and retrospective analysis were applied to investigate the processes of digitalization in language education.

The research findings demonstrate that the development of language education in universities of the Baltic States is taking place under conditions of digital technology integration, transformation of the educational environment, and reconsideration of the roles of teachers and students. It is substantiated that the systemic approach makes it possible to consider language education as an integral pedagogical system open to digital changes and international interaction. The axiological and cultural approaches ensure the analysis of language education as a carrier of cultural values, a means of intercultural dialogue, and a factor in personal development. The activity-based approach focuses the research on analyzing practices of digital technology implementation in the professional activities of language teachers. The comparative approach enabled the identification of common and specific trends in the digitalization of language education in Latvia, Lithuania, and Estonia. The evolutionary and prognostic approaches made it possible to determine the dynamics of transformations in language education and outline the prospects for its further development in the digital environment. The conclusions emphasize that the integrated combination of methodological principles and scientific approaches ensures a holistic study of the development of language education in universities of the Baltic States under conditions of digitalization. It has been established that the digital transformation of language education contributes to the renewal of educational content, forms, and teaching methods, the development of digital competence among teachers and students, the strengthening of intercultural communication, and the integration of universities into the international educational space. The application of the positive experience of the Baltic States for the modernization of language education in Ukraine and the development of innovative models of digital didactics in higher education is considered promising.

Keywords: *comparative analysis, digital competence, digital didactics, digitalization, language education, methodological principles, scientific approaches, universities of the Baltic States.*

Постановка проблеми. Цифрова трансформація сучасного суспільства зумовлює глибокі зміни у сфері вищої освіти, що особливо виразно простежується у галузі мовної освіти. Інтенсивне впровадження цифрових технологій, електронних освітніх платформ, дистанційного та змішаного навчання, а також розвиток міжнародного академічного середовища актуалізують необхідність переосмислення змісту, форм, методів і цілей мовної підготовки у закладах вищої освіти. У цих умовах мовна освіта набуває не лише комунікативного, а й соціокультурного, міжкультурного та цифрового вимірів, що потребує формування нових підходів до організації освітнього процесу.

Особливої актуальності зазначена проблема набуває у контексті розвитку університетської освіти країн Балтії, які демонструють високий рівень інтеграції цифрових технологій у систему підготовки фахівців, орієнтацію на європейські стандарти якості освіти, розвиток багатомовності та міжкультурної комунікації. Досвід Латвії, Литви та Естонії становить значний науковий інтерес у зв'язку з успішним поєднанням процесів цифровізації, інтернаціоналізації та збереження національно-культурної ідентичності в системі мовної освіти. Водночас трансформація мовної освіти в університетах країн Балтії відбувається в умовах постійних структурних змін, що потребує комплексного наукового осмислення її методологічних засад.

Необхідність дослідження зумовлена також потребою адаптації позитивного зарубіжного досвіду до умов розвитку української вищої освіти. Вивчення методологічних засад розвитку мовної освіти в країнах Балтії створює підґрунтя для модернізації мовної підготовки у вітчизняних університетах, удосконалення цифрової дидактики, розвитку цифрової компетентності викладачів і здобувачів освіти, а також підвищення конкурентоспроможності української системи вищої освіти в міжнародному освітньому просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку мовної освіти в умовах цифрової трансформації перебуває у центрі уваги сучасних

педагогічних, компаративних, соціокультурних та лінгводидактичних досліджень. Упродовж останніх років науковці активно досліджують питання модернізації мовної підготовки, інтеграції цифрових технологій у вищу освіту, розвитку цифрової компетентності викладачів і здобувачів освіти, а також методологічні засади аналізу освітніх систем у міжнародному контексті. Водночас проблема комплексного теоретико-методологічного обґрунтування дослідження розвитку мовної освіти в університетах країн Балтії в умовах цифровізації залишається недостатньо висвітленою у вітчизняному науковому дискурсі.

Теоретичне значення для дослідження мають праці, присвячені порівняльній педагогіці та аналізу зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців. Зокрема, у дослідженні Ю. Короткової розкрито особливості підготовки філологів в університетах Греції, проаналізовано тенденції реформування вищої освіти та окреслено вплив європейських інтеграційних процесів на модернізацію мовної підготовки фахівців [5]. Методологічні засади наукового пізнання та особливості використання різних наукових підходів у педагогічних і соціологічних дослідженнях висвітлено у працях О. Харченко [1; 7]. Дослідниця здійснює порівняльний аналіз методологічних підходів та наголошує на необхідності комплексного використання різних методологічних стратегій у процесі вивчення складних суспільних і освітніх явищ. Питання аксіологічного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців розглянуто у працях С. Гаврилюк. Авторка акцентує увагу на значенні ціннісних орієнтацій у формуванні особистості та професійної компетентності майбутніх педагогів [2; 3].

Значний внесок у розроблення системного підходу до аналізу освітніх процесів здійснено О. Дубасенюк та Н. Ничкало. У дослідженні науковців системний підхід розглядається як методологічна основа аналізу складних педагогічних явищ, що функціонують у взаємозв'язку із соціальними,

культурними та технологічними процесами. Ідеї дослідників дозволяють розглядати освіту як цілісну педагогічну систему, відкриту до цифрових трансформацій та міжнародної взаємодії [4; 7]. Проблеми цифровізації освіти та розвитку медіаосвіти в зарубіжних країнах досліджено у дисертаційній роботі Н. Приходькіної. Авторка аналізує тенденції впровадження цифрових технологій в освітній процес, особливості розвитку цифрової грамотності та медіакомпетентності здобувачів освіти, що є важливим для розуміння впливу цифрового середовища на трансформацію сучасної освіти та формування нових дидактичних моделей навчання [8]. Проблему формування цифрової компетентності майбутніх педагогів в умовах цифрового освітнього середовища розглядають С. Ткачов, Н. Ткачова та Т. Щєбликіна, наголошуючи на важливості інтеграції цифрових технологій у процес професійної підготовки фахівців [15].

Теоретичні засади розвитку порівняльної професійної педагогіки в Україні висвітлено у працях С. Сисоєвої [10; 11]. Дослідниця підкреслює, що компаративні дослідження дозволяють виявляти закономірності розвитку освітніх систем, визначати спільні та специфічні риси професійної підготовки у різних країнах, а також адаптувати позитивний зарубіжний досвід до національного освітнього середовища. Зазначені положення мають важливе значення для аналізу мовної освіти в університетах країн Балтії.

Методологічні аспекти досліджень у галузі порівняльної педагогіки розглядає Є. Хриков [14]. Учений наголошує на важливості історико-педагогічного аналізу та вивчення еволюції освітніх процесів для прогнозування подальших тенденцій розвитку освіти. Застосування таких підходів дозволяє простежити динаміку цифрової трансформації мовної освіти та окреслити перспективи її розвитку. Проблему діяльнісного підходу у професійній підготовці фахівців досліджує В. Семиченко [9]. Авторка обґрунтовує значення діяльнісної парадигми для формування професійної компетентності та практичної готовності до професійної діяльності. Це положення є особливо

актуальним у контексті розвитку цифрової компетентності викладачів мовних дисциплін та інтеграції цифрових технологій в освітній процес.

Таким чином, проведений аналіз наукових досліджень і публікацій засвідчує, що проблематика розвитку мовної освіти в умовах цифрової трансформації активно розробляється у сучасному педагогічному та компаративному дискурсі. У науковій літературі висвітлено численні аспекти методології дослідження, цифровізації освіти, розвитку цифрової компетентності та застосування різних наукових підходів у педагогічних студіях.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на значну увагу науковців до проблем цифровізації освіти, розвитку мовної підготовки та застосування різних методологічних підходів у педагогічних дослідженнях, окремі аспекти цієї проблематики залишаються недостатньо розробленими та потребують подальшого наукового осмислення.

Передусім, у сучасних дослідженнях відсутнє цілісне теоретико-методологічне узагальнення процесів розвитку мовної освіти в університетах країн Балтії в умовах цифрової трансформації. Існуючі праці здебільшого зосереджуються на окремих складових — цифрових технологіях у навчанні, формуванні цифрової компетентності або загальних тенденціях реформування вищої освіти, однак не забезпечують системного аналізу мовної освіти як багатовимірного феномена.

Недостатньо дослідженими залишаються питання інтеграції методологічних принципів (науковості, об'єктивності, історизму, міждисциплінарності, порівняльності, динамічності та практичної спрямованості) у єдину дослідницьку модель, що дозволяє комплексно аналізувати трансформаційні процеси в мовній освіті.

Окремої уваги потребує аналіз взаємозв'язку між процесами цифровізації, інтернаціоналізації та збереженням культурно-мовної ідентичності в університетах країн Балтії. У науковій літературі ці процеси часто розглядаються

ізолювано, що не дозволяє повною мірою оцінити їх взаємний вплив і динаміку розвитку.

Таким чином, невирішеними залишаються питання комплексного методологічного обґрунтування дослідження мовної освіти в умовах цифрової трансформації, а також системного узагальнення досвіду країн Балтії. Подолання зазначених прогалин становить потенційний науковий внесок даної роботи, що полягає у розробленні цілісного підходу до аналізу розвитку мовної освіти в університетах у цифрову епоху та визначенні його теоретико-прикладного значення для модернізації освітніх систем.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування дослідження розвитку мовної освіти в університетах країн Балтії в умовах цифрової трансформації, а також визначення системи принципів і наукових підходів, що забезпечують цілісне осмислення її сучасних змін.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких взаємопов'язаних завдань:

- проаналізувати сучасні наукові підходи до дослідження мовної освіти в умовах цифровізації та визначити їх евристичний потенціал для компаративного аналізу освітніх систем;
- обґрунтувати систему методологічних принципів, які забезпечують логіку та послідовність наукового дослідження трансформацій мовної освіти;
- визначити зміст і специфіку застосування ключових наукових підходів (аксіологічного, системного, діяльнісного, культурологічного, компаративного, еволюційного та прогностичного) у дослідженні освітніх процесів у країнах Балтії.

Сформульовані цілі відображають актуальність дослідження, оскільки спрямовані на подолання фрагментарності існуючих наукових підходів і забезпечення комплексного методологічного осмислення трансформацій мовної

освіти в умовах цифрової епохи. Вони мають чітку логічну послідовність і відображають структуру подальшого викладу матеріалу, що дозволяє забезпечити системність і наукову обґрунтованість дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Етапи наукового пошуку, репрезентовані у структурно-концептуальній моделі дослідження, а також відповідні рівні методологічних засад, підходів і методичного інструментарію потребують ґрунтовного тлумачення та змістового розкриття кожного складника. Це дає змогу забезпечити цілісність дослідницької логіки та послідовність реалізації поставлених завдань.

У процесі дослідження виокремлено комплекс методологічних принципів, які в сучасній науці розглядаються як універсальні регулятиви пізнавальної діяльності, що визначають логіку дослідження та вимоги до його організації. До базових принципів, покладених в основу роботи, належать: науковість, об'єктивність, історизм, міждисциплінарність, порівняльність, динамічність і практична орієнтованість.

Принцип науковості виступає визначальним, оскільки забезпечує доказовість, послідовність і внутрішню узгодженість усіх етапів наукового пошуку — від добору та систематизації джерельної бази до формування висновків і узагальнень. У межах дослідження його реалізація пов'язана з критичним опрацюванням наукових джерел щодо розвитку мовної освіти у країнах Балтії, аналізом причинно-наслідкових зв'язків цифрових трансформацій, обґрунтованим вибором дослідницьких методів, використанням верифікованих даних і формулюванням висновків, що спираються на достовірний емпіричний матеріал.

Принцип об'єктивності передбачає всебічне та аргументоване вивчення явищ і процесів, які визначають специфіку розвитку мовної освіти в умовах цифровізації. Його дотримання забезпечує уникнення однобічності та

суб'єктивних оцінок під час добору фактів, їх інтерпретації та узагальнення отриманих результатів.

Важливе значення у дослідженні має принцип історизму, який орієнтує на вивчення явищ у процесі їх становлення та розвитку. Аналіз генези розвитку мовної освіти в університетах країн Балтії дозволяє виявити передумови сучасних цифрових змін, простежити вплив соціокультурних, політичних і нормативно-правових чинників на формування освітньої політики в різні історичні періоди.

Принцип міждисциплінарності зумовив комплексний характер дослідження, що поєднує педагогічний, лінгводидактичний, культурологічний, інформаційно-комунікаційний та управлінський ракурси аналізу. Завдяки цьому цифровізація мовної освіти розглядається не лише як технологічне оновлення, а як багатовимірний процес, пов'язаний зі зміною змісту навчання, ролей учасників освітнього процесу та організаційних моделей функціонування університету.

Принцип порівняльності забезпечив можливість системного зіставлення освітніх стратегій, моделей цифрового розвитку, практик мовної підготовки та інституційних особливостей університетів Латвії, Литви й Естонії. Це дозволило визначити як спільні тенденції модернізації, так і специфічні національні рішення у сфері мовної освіти.

У межах дослідження звернення до принципу динамічності зумовило потребу проаналізувати стратегічні напрями розвитку та перспективні ініціативи країн Балтії і провідних університетів щодо вироблення й поширення мовно-освітньої політики в глобалізованому цифровому просторі. Зазначений процес інтерпретується як система безперервних структурних трансформацій, орієнтованих на зміцнення інтеграційних можливостей і посилення міжнародного іміджу закладів вищої освіти шляхом модернізації змісту,

організаційних форм і технологічних засобів мовної підготовки в умовах цифрових змін.

Принцип практичної спрямованості орієнтує дослідження на можливість використання його результатів у вітчизняній освітній практиці. Йдеться про адаптацію ефективних зарубіжних моделей, упровадження сучасних цифрових інструментів у мовну підготовку, удосконалення методик викладання та формування компетентностей, актуальних для сучасного фахівця.

До системи наукових підходів, використаних у дослідженні, віднесено аксіологічний, системний, діяльнісний, культурологічний, компаративний, еволюційний і прогностичний.

У науковому дискурсі поняття «методологічний підхід» трактується багатовекторно: як світоглядна позиція дослідника, як стратегія організації наукового пошуку або як сукупність засобів і процедур досягнення дослідницької мети [5; 6; 12; 13]. З огляду на це в межах дослідження обрані підходи розглядаються як концептуальні орієнтири, що визначають логіку аналізу проблеми.

Аксіологічний підхід дозволяє дослідити ціннісні засади розвитку мовної освіти в цифрову добу, зокрема орієнтацію на міжкультурний діалог, академічну мобільність, гуманістичні принципи навчання та особистісний розвиток здобувачів освіти. Системний підхід забезпечує розгляд мовної освіти як цілісної багаторівневої системи, що включає взаємопов'язані компоненти: зміст навчання, суб'єктів освітнього процесу, цифрові ресурси, організаційні механізми та результати підготовки. Діяльнісний підхід акцентує увагу на практичному вимірі освітнього процесу, зокрема на реальній діяльності викладачів і здобувачів освіти у цифровому середовищі, використанні інноваційних методів навчання та формуванні професійних умінь через активну взаємодію. Культурологічний підхід дає можливість аналізувати мовну освіту як складову культури, носія національних і європейських цінностей, а також як

механізм міжкультурної комунікації в умовах глобалізованого освітнього простору. Компаративний підхід забезпечив зіставлення освітніх систем країн Балтії, виявлення їхніх спільних характеристик, відмінностей та перспективних практик, релевантних для української вищої школи. Еволюційний підхід дозволив простежити поступовість і закономірності змін у сфері мовної освіти, виявити ключові етапи цифрової модернізації та оцінити результати впровадження інновацій. У поєднанні з ним прогностичний підхід створює можливість моделювати перспективні сценарії подальшого розвитку мовної освіти, визначати потенційні ризики та прогнозувати напрями вдосконалення освітніх систем в умовах цифрової трансформації.

Отже, проведений аналіз засвідчив, що розвиток мовної освіти в університетах країн Балтії в умовах цифровізації має системний, багатовимірний і динамічний характер. Використання сукупності методологічних принципів і наукових підходів забезпечило цілісне осмислення досліджуваного явища, виявлення провідних тенденцій модернізації, ефективних практик цифрового навчання та перспектив їх адаптації до потреб української вищої школи.

Висновки. У результаті дослідження досягнуто поставленої мети, що полягала в теоретико-методологічному обґрунтуванні підходів до вивчення мовної освіти в країнах Балтії в умовах цифрової трансформації. Проаналізовано сучасні наукові підходи до дослідження мовної освіти в умовах цифровізації та встановлено їх значний евристичний потенціал для здійснення компаративного аналізу освітніх систем. З'ясовано, що використання комплексної методології дозволяє всебічно дослідити тенденції модернізації мовної підготовки, що поєднує традиційні академічні засади із сучасними цифровими технологіями та інноваційними моделями навчання.

Обґрунтовано систему методологічних принципів, зокрема науковості, об'єктивності, історизму, міждисциплінарності, порівняльності, динамічності та практичної спрямованості, які забезпечують логіку, послідовність і достовірність

наукового дослідження трансформацій мовної освіти. Визначено зміст і специфіку застосування аксіологічного, системного, діяльнісного, культурологічного, компаративного, еволюційного та прогностичного підходів у вивченні освітніх процесів у країнах Балтії.

Доведено, що позитивний досвід країн Балтії має практичну цінність для модернізації мовної освіти в Україні, зокрема у напрямках розвитку цифрового освітнього середовища, упровадження змішаного навчання, формування цифрової компетентності викладачів і здобувачів освіти, а також розширення міжнародної академічної взаємодії.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з вивченням механізмів адаптації балтійського досвіду до українського освітнього простору, аналізом впливу технологій штучного інтелекту на мовну освіту та дослідженням новітніх моделей персоналізованого цифрового навчання у закладах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Бабенко С. С., Харченко О. І. Дистанційне навчання в соціологічній освіті: досвід та методологічні рефлексії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія*. 2021. Вип. 1. С. 12–18.

2. Гаврилюк С. Аксіологічний підхід до розвитку педагогічної творчості у професійній підготовці майбутніх вихователів. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Вип. 15. С. 81–87.

3. Гаврилюк С. Професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільної освіти до творчої діяльності: аксіологічний аспект. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 34. Т. 2. С. 102–106.

4. Дубасенюк О. Розвиток системних досліджень у науковому знанні: історія, досвід, перспективи. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів* : зб. наук. статей / за ред. В. Г.

Кременя, М. Ф. Дмитриченко, Н. Г. Ничкало; уклад.: М. В. Артюшина, В. П. Тименко та ін. Київ: НТУ, 2015. 768 с.

5. Короткова Ю. М. Теорія і практика підготовки філологів в університетах Греції другої половини ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Харків : Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2018. 40 с.

6. Мартинюк І. О., Соболева Н. І. Трансформація методологічних підходів у сучасних соціологічних дослідженнях: виклики цифровізації. *Український соціум*. 2021. № 3 (78). С. 9–24.

7. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта в умовах глобалізаційних змін: системний аналіз. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2021. Вип. 18. С. 3–12.

8. Приходькіна Н. О. Тенденції розвитку медіаосвіти учнів у закладах середньої освіти розвинених англомовних країн: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2021. 534 с.

9. Семиченко В. А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід? *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи* : монографія / за ред. І. А. Зязюна. Київ, 2000. С. 176–203.

10. Сисоєва С. О. Професійна освіта в умовах відкритого суспільства: системно-генетичний підхід. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 1 (36). С. 1–15.

11. Сисоєва С. Розвиток порівняльної професійної педагогіки в Україні: освітологічний контекст. *Освітологія*. 2018. Вип. 7. С. 49–58. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2018.7.4958>.

12. Харченко О. І. Порівняльна характеристика методологічних підходів у соціологічних дослідженнях. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки* : зб. наук. пр. Київ, 2011. Вип. 13. С. 103–110.

13. Харченко Н., Паніотто В. Методологія та методи соціологічних досліджень : підручник. Київ : НаУКМА, 2022. 450 с.

14. Хриков Є. М. Аналіз стану дослідженості наукової проблеми у галузі порівняльної педагогіки. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 5. С. 57–64.
15. Tkachov S., Tkachova N., Shcheblykina T. Developing Digital Competence of Future Teachers in the Modern Digital Learning Space. *Educational Challenges*. 2023. Vol. 28, no. 1. P. 149–160. DOI: <https://doi.org/10.34142/2709-7986.2023.28.1.1215>.